

Slavko Pregl

HIP PRED DOKONČNIM ZMAGOSLAVJEM (Vznemirljiva zabeležka o zadnjih trenutkih, ko še nisem slaven)

Pred mnogimi leti so se moji otroci zasmilili prijaznemu znancu. Takrat sem se kot mlad avtor po šolah vozil s stoenko, ki ni marala vlage. Če je deževalo, ni hotela vžgati. Če sem zapeljal čez lužo, se je ustavila. Če je čez modro nebo zaplul siv oblak, ni marala naprej. To se je po pravilu zgodilo, ko bi se moral vrniti nazaj domov in ne že kar na začetku poti. Moji bližnji, srednji in daljni sorodniki so s strahom spremljali moje poti, saj sem jih praviloma klical iz vseh skoraj neznanih in skrajno oddaljenih delov Slovenije in prosil za pomoč, da so me privlekli nazaj do Ljubljane. Ker sem pisal vse več zgodb in zato moral na vse več šol, sem moral krog reševalcev razširiti tudi na prijatelje in znance. In enemu je morebitni jok mojih nepreskrbljenih otrok, ki bi v naročju matere utegnili milo in neutrudno hlipati pozno v noč, segel do srca.

Takrat sem objavil zgodbo *Velika pustolovščina*, ki je bila bralcem všeč. Znanec me je peljal na televizijo in me predstavil dramaturgu mladinskega programa, saj ni imel več energije, da bi mene in mojo stoenko z raznih koncev Slovenije še naprej vlačil domov. Ideja je bila, da bi napisal mladinsko nadaljevanko za televizijo in si zaslužil za boljši avto. Dramaturg mi je pojasnil, da mladinska serija, ki bi bila polna samo humorja in pustolovščin, ne bi bila dobra. V svoje besedilo bi moral vnesti nek resen problem in ga v nadaljevanjih tudi razrešiti; če že moram ali ne znam drugače, naj vpletem tudi kaj svojega humorja. Potem me je resno vprašal, če vem, zakaj je Shakespeare velik dramatik. Preden sem lahko rodil kakšen zagotovo neprimeren odgovor, mi je razložil, da zato, ker je v njegovih dramskih besedilih vse polno napak. Zagotovil sem mu, da v svoja besedila lahko natresem toliko napak, da mi Shakespeare še do gležnjev ne bo segel, a me je ustavil in povedal, da res dobre napake delajo le veliki in dobri dramatik.

Jaz sem torej vzemel svoj humor, ga cepil s problemom in dodal niz začetniških napak. Tako je nastala nadaljevanka *Odprava zelenega zmaja*. Sprva s končnim izdelkom nisem bil preveč zadovoljen. Ampak, nadaljevanko so v nekaj desetletjih doslej že tolikokrat ponavljali, da tudi mojemu glavnemu junaku Petru Ternovšku ni več jasno, če na ekranu gleda sebe ali svoje vnuke. Pokazalo se je, da sem v besedilu delal dovolj velike napake, da so preživele svoj čas.

Takrat sem potreboval tudi kakšno zdravilo, da bi mirno preživel obdobje, v katerem so si največji sinovi naše domovine izmišljali recepte, kako bi bilo malemu človeku te iste domovine kar najboljše živeti. Zdravilo sem našel v basnih. Ker so bile mestoma strupene, sem jih izdeloval v majhnih količinah. Vseeno jih je opazil Bojan Jurc in iz njih začel ustvarjati kratke risanke. Na naši televiziji so mu izkazali veliko čast: bili so mu zanje, za izvirno minuto, pripravljene plačati prav toliko kot Američanom za minuto uvožene kopije njihovih risank. Na svetovnem festivalu animiranega filma v Zagrebu sta Jurca in njegovo delo opazili dve agentki iz Amerike. Jaz sem prav takrat potoval na knjižni sejem v Washington, pa sem se ustavil pri njiju v New Yorku. Vprašali sta, kdaj bo imel Jurc prvih sto risank, da

bi jih vzeli v prodajo po celem svetu. Ko sem se ves vesel in opit od poslovnega uspeha vrnil domov, me je Bojan peljal na kavo in mi povedal, da bi slovenska TV Američanom z veseljem prodala njegove risanke, samo prej bi jih moral on narediti za desetino normalne cene, ker mu jih po proizvodni ceni niso hoteli niti plačati niti investirati vanje. Potem sva izpila še dva deci mineralne vode in zaključila projekt prodora najinih risank v svet.

Medtem sem napisal *Genije v kratkih hlačah*, ki so doživeli pet ali šest izdaj pri nas in štiri v tujini. Opazila jih je naša televizija; a ker Slovenci nimamo smisla za humor, so k delu povabili srbskega režiserja. Ta se je resneje poglobil v spoznavanje slovenskih razmer in se pri tem zaljubil v sodelavko iz Ljubljane, zato se mu ni preveč mudilo domov. Čas je tekel in ekipi se je zazdelo, da morda moj jezik ni več primeren za srednješolce. K sodelovanju so povabili izvrstnega tukajšnjega režiserja, sicer deset let starejšega od mene, da bi moj jezik približal mladim ljudem. Potem je nekaterim vse skupaj začelo iti po malem na živce in so preko sodišča skušali pospešiti stvar, in to pospešenje je stvari zavleklo še za nekaj časa. Ko je izdelek prišel na ekrane, so se me sorodniki in prijatelji začeli javno odrekati. Ljuba mi pisateljica, zdaj lahko povem, da je bila to Polonca Kovač, mi je takrat nekoč na cesti z iskrenim razumevanjem zagotovila, da če bom začel streljati ljudi s televizije, bo šla na sodišče pričat v mojo korist.

Pred kratkim me je potem na cesti ustavila še mlada igralka in me spraševala, če se po mojih novejših knjigah že snemajo filmi ali nadaljevanke, na primer, po *Srebru iz modre špilje*. To besedilo ima sicer izjemno zgodovino. Ko sem napisal prvo verzijo, mi je ugleden pesnik zatrdil, da se grem intelektualno prostitucijo. V enem poglavju sem namreč omenjal partizansko ladjo. Prav tako ugleden urednik mi je zatrdil, da besedila ne more objaviti, ker so vsi moji stavki tako polni erotike, da mladi ljudje tega ne bi prenesli. Ko je knjiga potem pri drugem uredniku vseeno izšla, sem vložil prošnjo za literarno štipendijo na Ministrstvo za kulturo, pa jo je komisija zavrnila z utemeljitvijo, da sem včasih sicer pisal dobro, a da je moja sedanja estetika preživela in štipendije ne zaslužim. Takoj zatem sem v Bolgariji dobil veliki mednarodni grand prix za satiro ter večernico za *Srebro iz modre špilje*. Omamljen od uspeha sem, prav tako na cesti, ustavil režiserja mladinskih filmov in mu dal knjigo v branje. Čez čas mi je sporočil, da se v knjigi nič ne zgodi in da za snemanje ni primerna.

Po tistem sem s svojo zastarelo estetiko napisal še *Usodni telefon* (izdani dve nakladi), ki je dobil nagrado, pa *Spričevalo*, ki je zmagalo na republiškem razpisu in nato s posebno dodatno izdajo šlo med sedmošolce. Zdaj sem napisal še *Genije brez hlač*.

Seveda bi zelo rad, če bi še po kakšnem mojem delu posneli film ali nadaljevanke. Številne prizore kar vidim, junaki me ves čas spremljajo in mi šepetajo na ušesa.

Ampak, seveda, oni ne vedo: če bi res rad, da bi še kaj posneli, bi moral v svojih besedilih znati delati dovolj velike napake ali pa najti kakšnega tujega režiserja, ki bi se v Ljubljani zaljubil in potem kot stranski produkt ljubezni mimogrede posnel kakšen film ali nadaljevanke.

Me pa seveda tolaži še eno dejstvo. Pogoj za končno zmago je, da te najprej na vseh koncih in krajih odklonijo, potem pa šele izbruhne uspeh. Jaz sem, se mi zdi, že zelo blizu potrebne količine odklanjanja. Že kar voham zmagoslavje in uspeh. Zato vam, drage prijateljice in prijatelji, iskreno priporočam, da se mi hitite na vse

pretege prilizovat še zdajle, ko sem navaden pisatelj. Ko bom uspešna filmska in televizijska scenaristična zvezda, bo znalo biti prepozno.

Franček Rudolf

NEKAJ TEZ O SLOVENSKIH FILMIH ZA OTROKE IN MLADINO

Ko sem leta 1964 začel pisati filmske zgodbe za Vibo film, je bil otroški oziroma mladinski film izgovor za komercialni film. Ne smemo pozabiti, da je prvega *Kekca* samo na Kitajskem videlo nekaj sto milijonov ljudi. Vse govorjenje o mladinskih filmih je slonelo na načrtih, da se bodo ti filmi vrteli v šolskih predstavah, potem pa bodo prodani po Jugoslaviji in po svetu, posebno pa še v Sovjetsko zvezo. Podobno kot mladinski filmi so tudi partizanski filmi vedno imeli možnost, da jih bodo vrteli po Jugoslaviji in Sovjetski zvezi in bodo prinesli kar lep denar, pokrili več kot deset odstotkov stroškov snemanja. Če seveda ne bo v njih kaj spornega. Zato je nenehno prihajalo do kombinacij vojnih in otroških projektov (*Dolina miru, Ne joči, Peter, Nevidni bataljon*). Režiserji sami so bili prepričani, da v filmih za mlade ne more priti do ideoloških konfliktov, če pa pride, se jim je lažje izogniti. Jugoslavija je nekako pričakovala od slovenskih politikov in s tem od republike Slovenije, da slovenski filmi pač ne bodo drezali v akutna vprašanja. Film dobiva denar od politike, slovenska politika ni bila nikoli preveč samostojna, če je že bila pripravljena tvegati na nekaterih drugih področjih, na področju filma je vedno hotela delovati spravljivo. Nekoč sem seštel vse slovenske filme, ki so pravzaprav zgodovinski. Seveda zgodovinski v smislu obvladane preteklosti. Filma *Pastirci* po Francetu Bevku in *Strici so mi povedali* po Mišku Kranjcu sta si podobna po ključni lastnosti: govorita o oddaljenih časih in nekakšnih drugačnih razmerah. Po letu dvainsedemdeset je politika odločno zahtevala sodobne teme, vendar režiserji niso nasedli. Vedno je lažje shajati z mladimi in njihovimi dovolj pravljičnimi problemi, kot pa narediti družbeno kritične filme, ki bi morda izzivali. Bridke izkušnje so to tezo potrdile.

Hollywoodski filmi so po oblikovni strukturi in logiki narejeni tako, da predšolski otrok lahko sledi zgodbi, seveda ob predpostavki, da česa sploh ne opazi in ne razume. Naj bodo družbene konvencij še tako nepogrešljiva sestavina dramaturških snovanj, so filmi v večini primerov predvsem dostojni. Boj med dobrim in zlim seveda opravičuje pobijanje hudobnih in kdaj pa kdaj tudi žrtev kakšnega dobrega.

Jane Kavčič je spretno kanaliziral sodobnost v dogajanje med otrokom in psom. Podobno Tugo Štiglic in Rajko Ranfl probleme odraslih pač omilita skozi pubertetniška dogajanja. Nič napačnega, pa tudi nič neznačilnega za tisti čas.

Slovenski film je imel vedno probleme s politiko in kadar so ti problemi bili posebno hudi, so se programska telesa zatekala v otroško in mladinsko produkcijo.